

Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Şiddete Maruz Kalma Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi*

Determining the Factors Affecting University Students' Exposure to Emotional Violence

 Bekir ERTUĞRUL¹ ** Seçil DURAN²

¹Başkent Üniversitesi, S.H.M.Y. İlk ve Acil Yardım Programı, Ankara, Türkiye

²Gümüşhane Üniversitesi, Şiran S.H.M.Y. Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Gümüşhane, Türkiye

Bu çalışma 4. Uluslararası 22. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi'nde sözel bildiri (özet) olarak sunulmuştur.

Öz

Amaç: Üniversite öğrencilerinin duygusal şiddete maruz kalma düzeyini etkileyen faktörleri belirlemektir.

Gereç ve Yöntem: Araştırma tanımlayıcı tiptedir. Vakıf ve devlet üniversitesi sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencileri ile Ocak 2020 tarihinde yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 900 öğrenci oluşturmuş, örneklem seçimine gidilmemiş, gönüllü ve erişilebilen 570 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Veri toplama araçları, kişisel bilgi formu ve Duygusal Şiddete Maruz Kalma Ölçeğidir (cronbach alpha:0.95). Verilerin istatistiksel analizinde sayı, ortalama, yüzde, standart sapma, Mann Whitney U, Kruskal Wallis-H testleri kullanılmıştır. Araştırma için gerekli izinler, etik onay, katılımcılardan yazılı onam alınmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %67.5'inin kadın, %68.6'sının vakıf üniversitesinde, %49.1'inin 20-21 yaş grubunda ve %42.5'inin duygusal şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Öğrencilerin duygusal şiddete maruz kalma ölçeği toplam puan ortalaması 47.37±17.57 bulunmuştur. Öğrencilerin ölçek toplam puan ortalaması ile üniversite öncesi ve sonrası psikolojik destek alma, kişilik yapısını nitelendirme şekli, geliri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir (p<0.05).

Sonuç ve Öneriler: Araştırma, üniversite öğrencilerinin duygusal şiddete maruz kalma düzeyinin, üniversite öncesi ve sonrası psikolojik destek alma, kişilik yapısı ve geliri ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Halk sağlığı hemşiresi tarafından okul ve ruh sağlığı görevlerinden yola çıkılarak okulda ruh sağlığı taramaları yapılabilir. Öğrencilerin ruh sağlığının korunması amacıyla okullarda destekleyici programlar oluşturulabilir.

Anahtar Kelimeler: Duygusal şiddet, öğrenci, üniversite, halk sağlığı hemşiresi.

* Geliş Tarihi: 09.02.2021 / Kabul Tarihi:06.03.2021

** Sorumlu Yazar e- mail: secilduran.91@gmail.com

Abstract

Objective: To determine the factors affecting university students' exposure to emotional violence.

Materials and Methods: The research is of descriptive type. It was held in January 2020 with the students of the foundation and state university Health Services Vocational School. While the population of the study was 900 students, sample selection was not made and 570 voluntary and accessible students participated in the study. Data collection tools are personal information form and Emotional Violence Exposure Scale (cronbach alpha: 0.95). Number, mean, percentage, standard deviation, Mann Whitney U and Kruskal Wallis-H Test were used in the statistical analysis of the data. Necessary permissions for the research, ethical approval, and written consent from the participants were obtained.

Results: It was determined that 67.5% of the students were women, 68.6% were at the foundation university, 49.1% were in the 20-21 age group and 42.5% were exposed to emotional violence. The total score average of the students' exposure to emotional violence scale was found to be 47.37 ± 17.57 . It was determined that there was a statistically significant difference between the scale total score average of the students, the way they received psychological support before and after university, the way of characterizing their personality structure, and their income ($p < 0.05$).

Conclusion and Recommendations: The research reveals that university students' exposure to emotional violence is related to psychological support before and after university, personality structure and income. Mental health screenings can be carried out at school by the public health nurse, based on their school and mental health duties. Supportive programs can be created in schools in order to protect the mental health of students.

Keywords: Emotional Violence, student, university, public health nurse.

GİRİŞ

Şiddet, yaşamımızın gerçeklerinden olan, dünyada ve ülkemizde giderek artan önemli bir halk sağlığı sorunudur. Şiddet kavramı, ilk olarak fiziksel bir eylem olarak düşünülse de, aslında tanımın içeriği oldukça geniş kapsamlıdır. Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre şiddet, “istemli bir şekilde, tehdit yoluyla veya bizzat kişinin kendisine, diğer bir kişiye, bir gruba ya da topluma yönelik olarak yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişme bozukluğu veya gelişmede gerileme ile sonlanan ya da sonlanma olasılığı yüksek bir şekilde fiziksel güç kullanılması” durumu olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2002).

Şiddetin fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ve siber şiddet olmak üzere beş tipinden bahsedilmektedir. Şiddet türleri arasında günlük yaşamda yüksek oranda görülen ve en çok göz ardı edilen şiddet türü duygusal şiddettir (Polat, 2016). Birini toplumdan soyutlamak, kontrol etmek veya duygusal olarak baskı uygulamak, küçük düşürmek gibi her türlü eylem duygusal şiddet içinde yer almaktadır (Vidourek 2017). Rusya’da yapılan bir araştırmada öğrencilerin %17’sinin duygusal şiddet yaşadığı, %38’inin ise fiziksel ve duygusal şiddet yaşadığı saptanmıştır (Veniaminovna Suvorova et al, 2017). Güney Brezilya’da kız öğrenciler ile yapılan bir araştırmada duygusal şiddetin en yaygın ifadeleri %65.1 hakaret, %56.9 aşağılama ve %49.5 korkutmadır. Şiddet türünü bildiren 94 kişiden 91’i (%96.8) her türlü duygusal şiddete, %10.6’sı her türlü cinsel şiddete ve %5.3’ü her türlü fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir (Magrin, 2019). Türkiye’de romantik bir ilişkisi olan kadın öğrenciler ile yapılan bir araştırmada, öğrencilerin %88’inin partneri tarafından duygusal şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir (Alan Dikmen ve ark, 2018). Ülkemizde yapılan bir diğer araştırmada ise öğrencilerin %51’inin duygusal şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (Açıkgöz ve ark, 2018).

Duygusal şiddet iki tip özelliğiyle diğer şiddet türlerinden farklılaşmaktadır. Birincisi, cinsel ve fiziksel şiddete görüldüğü gibi somut fiziksel belirtilerin olmayışı, ikincisi ise, kendine has özelliklerinin yanında diğer şiddet türlerinin sekonder sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Yani fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan bir birey aynı şekilde duygusal şiddete de uğramaktadır (Polat, 2016). Duygusal şiddetin temelinde insanın yaşadığı psikolojik hasar bulunmaktadır. Duygusal şiddete maruz kalma kadınlarda ve gençlerde daha fazla görülmektedir (Açıkgöz ve ark, 2018; Sarıhan, 2019).

Üniversite hayatı, öğrenciler için sosyal etkileşimlerin çok yüksek olduğu bir dönemdir (Akdemir ve ark, 2018). Üniversite öğrencileri bu dönemde, arkadaşlarıyla hayatlarının diğer dönemlerine göre daha fazla zaman geçirdikleri için birbirleriyle daha çok paylaşımlarda bulunmaktadır. Çünkü öğrenciler sadece okulda değil, yurttan ya da evde kaldıkları için özel yaşamlarında da arkadaşları ile daha fazla etkileşimde bulunmaktadır. Aynı ortamları, farklı bölgelerin farklı kültürlerinden gelen öğrencilerle paylaşmak, ilk aşamada üniversite yaşamındaki en büyük zorluklardan biridir (Tang et al, 2018). Bazı araştırmalar, üniversite öğrencilerinin anksiyete, stres, depresyon ve başarı düzeylerinin yakından ilişkili olduğunu göstermektedir (Spadine et al, 2020; Vidourek, 2017). Bu açıdan üniversite döneminde öğrencilerle arkadaşlık ilişkilerinde duygusal şiddetin ortaya çıkması beklenebilir. Literatürde şiddete ilişkin çalışmaların daha çok fiziksel boyut ile ilgili olduğu, duygusal şiddet araştırmalarına daha az rastlandığı görülmektedir (Alan Dikmen ve ark, 2018; Eskici & Saatçioğlu Tınkır, 2019; Karatay ve ark, 2018; Yıldız & Sağlam 2017). Bu doğrultuda okulda ruh sağlığı çalışmaları yapmak, sorun saptanan öğrenci, öğretmen ve aile ile işbirliği yaparak birey aile ve toplumun ruh sağlığının korunması, iyileştirilmesi ve sürdürülmesi gibi halk sağlığı hemşiresine çeşitli görevler düşmektedir (Resmi Gazete, 2011).

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin duygusal şiddete maruz kalma düzeyini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen veriler, halk sağlığı hemşirelerinin rollerinden biri olan toplum ruh sağlığı hemşireliğinin görev, yetki ve sorumluluklarına katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Soruları

- Üniversite öğrencilerinin duygusal şiddete maruz kalma durumları ne düzeydedir?
- Üniversite öğrencilerinin duygusal şiddete maruz kalma düzeylerini etkileyen faktörler nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü: Araştırma, tanımlayıcı tipte gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı: Araştırma, Ankara ilinde bir vakıf üniversitesi ve Gümüşhane ilinde bir devlet üniversitesinde yer alan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri ile Ocak 2020 tarihinde yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini Ankara ilinde bir vakıf üniversitesi ve Gümüşhane ilinde bir devlet üniversitesinde yer alan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören toplam 900 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeksizin gönüllü ve erişilebilen 570 (evrenin %63'ü) öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya İlk ve Acil Yardım Bölümünden 267 (%46.8), Diyaliz Bölümünden 54 (%9.5), Ağız ve Diş Sağlığı Bölümünden 7 (%1.2), Patoloji ve Laboratuvar Teknikleri Bölümünden 26 (%4.6), Tıbbi Görüntüleme Teknikleri Bölümünden 82 (%14.4), Fizyoterapi Bölümünden 38 (%6.7), Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik Bölümünden 51 (%8.9), Ameliyathane Hizmetleri Bölümünden 19 (%3.3) ve Anestezi Bölümünden 26 (%4.6) öğrenci katılmıştır.

Araştırmaya dâhil edilme kriterleri;

Araştırmaya katılmaya gönüllü olma

Araştırmanın yapıldığı tarih aralığında erişilebilir olma

Veri Toplama Araçları: Araştırma verileri; Kişisel Bilgi Formu ve Duygusal Şiddete Maruz Kalma Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Öğrencilerin demografik özelliklerini (okul, cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim düzeyi, gelir durumu, en uzun yaşanan yer) içeren 7 soru ve duygusal şiddete maruz kalma düzeylerini (daha önce duygusal şiddete maruz kalma durumu, üniversite öncesi ve sonrası psikolojik destek alma durumu ve kişilik yapısı türü) içeren 4 soru olmak üzere toplam 11 sorudan oluşmuştur.

Duygusal Şiddete Maruz Kalma Ölçeği: Duygusal Şiddete Maruz Kalma Ölçeği 2019 yılında Eskici ve Saatcioğlu Tınkır tarafından geliştirilmiştir. 29 maddeden oluşan ölçeğin 5 alt boyutu bulunmaktadır. Bunlar; engellenme (9 madde), tehdit edilme (5 madde), aşağılanma (6 madde), zarar verilme (6 madde) ve sözel yıpratılmadır (3 madde). Ölçek bireylerin çevresinden duygusal şiddete maruz kalma düzeylerini ölçmektedir. Ölçeğin puanlama sistemi 5'li likert tipi olup (5) çok sık, (4) sık, (3) orta sıklıkla, (2) nadir, (1) hiçbir zaman şeklinde yapılmaktadır. Ölçek 18-64 yaş arası uygulanabilmekte olup ölçekten alınabilecek toplam puan 29 ile 145 arasında değişmektedir. Ölçeğin iç güvenilirlik katsayısı olan cronbach alpha (α) değeri 0.92 olarak belirtilmektedir. Araştırmamızda cronbach alpha (α) değeri 0.95 olarak bulunmuştur. Ölçekte ters madde ve kesme noktası bulunmamaktadır.

Araştırmanın değişkenleri

Bağımlı Değişken; Duygusal Şiddete Maruz Kalma Ölçek puanı

Bağımsız Değişkenler; Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri, daha önce duygusal şiddete maruz kalma durumu, üniversite öncesi ve sonrası psikolojik destek alma durumu ve kişisel yapısını nitelendirme durumu

Veri Toplama Yöntemi:

Araştırmada veriler “Kişisel Bilgi Formu” ve “Duygusal Şiddete Maruz Kalma Ölçeği” kullanılarak Ocak 2020 tarihinde toplanmıştır. Öğrencilere araştırmanın amacı, içeriği ve gizliliğin korunması ile ilgili bilgilendirme yapılmış olup gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden yazılı onam alınmıştır. Öğrencilere araştırmacı tarafından oluşturulan anket formu eğitim ve öğretim zamanları içinde dağıtılarak, öz bildirime dayalı doldurmaları sağlanmıştır. Veri toplama sürecinde öğrencilerin sormak istedikleri durumlara yönelik araştırmacı ortamda hazır bulunmuş, doldurma işlemi bittikten sonra formlar araştırmacı tarafından toplanmıştır. Formların doldurulması ortalama 5-15 dakika arasında sürmüştür.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmaya başlamadan önce Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan 19.12.2019 tarihli ve 62310886-604 ve Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan 23.12.2019 tarihli ve 95674917-108 sayılı izin alınmıştır. Ölçek kullanım izni için ölçeği geliştiren araştırmacılardan olan Nilüfer Saatcioğlu Tınkır’dan e-posta yoluyla izin alınmıştır. Veriler toplanmadan önce öğrencilere bilgilendirme yapılarak yazılı onam alınmıştır. Katılımcılara verdikleri bilgilerin gizli tutulacağı ve başka bir yerde kullanılmayacağı açıklanarak araştırmanın uygulanması esnasında, “Bilgilendirilmiş Onam İlkesi”, “Gönüllülük İlkesi” yerine getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde Statistical Package for Social Science (SPSS) 22.0 programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde sürekli yapıdaki verilerin istatistiği yapılırken ortalama, standart sapma; kategorik değişkenleri tanımlarken sayı ve yüzde değerler kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Smirnov testi ile incelenmiştir. Verilerin normal dağılıma uygun olmadığı tespit edilmiştir. Tanımlayıcı özellikler ile ölçek toplam puan ortalaması karşılaştırmasında; bağımsız değişkenin iki düzeye sahip olduğu durumlar için Mann Whitney U, bağımsız değişkenin üç ve daha fazla düzeye sahip olduğu durumlar için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılığa $p<0.05$ düzeyinde bakılmıştır.

BULGULAR

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin tanımlayıcı özellikleri, duygusal şiddete maruz kalma düzeyleri ve duygusal şiddete maruz kalma düzeyini etkileyen faktörler bu bölümde sunulmuştur.

Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine ilişkin bulgular incelendiğinde; öğrencilerin %68.6’sının vakıf üniversitesinde olduğu, %67.5’inin kadın, %49.1’inin 20-21 yaş grubunda, %37.4’ünün 18-19 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin annesinin eğitim düzeyine bakıldığında %60.4’ünün ilköğretim mezunu, babasının %44.4’ünün ilköğretim mezunu, %37.4’ünün ise lise mezunu olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %59.3’ünün gelirinin giderine eşit olduğu ve %61.4’ünün hayatının büyük bölümünü büyükşehirde geçirdiği belirlenmiştir (Tablo 1).

Öğrencilerin duygusal şiddete maruz kalma düzeyini etkileyen faktörler incelendiğinde; öğrencilerin %42.5’i daha önce duygusal şiddete maruz kalırken %40.7’sinin maruz kalmadığı, %89.6’sının üniversite öncesi psikolojik destek almadığı, %93.9’unun üniversite sonrası psikolojik destek almadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %55.1’i kişilik yapısını dışa dönük olarak nitelendirirken %44.9’u ise içe dönük (içe kapanık) olarak nitelendirmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tammlayıcı Özellikleri (n:570)

		Sayı (n)	Yüzde (%)
Okul	Vakıf Üniversitesi	391	68.6
	Devlet Üniversitesi	179	31.4
Cinsiyet	Kadın	385	67.5
	Erkek	185	32.5
Yaş	18-19 yaş	213	37.4
	20-21 yaş	280	49.1
	22-23 yaş	46	8.1
	24 ve üzeri yaş	31	5.4
Anne Eğitim Düzeyi	İlköğretim	344	60.4
	Lise	176	30.9
	Lisans	48	8.4
	Lisansüstü	2	0.3
Baba Eğitim Düzeyi	İlköğretim	253	44.4
	Lise	213	37.4
	Lisans	92	16.1
	Lisansüstü	12	2.1
Gelir Durumu	Gelir Giderden Az	135	23.7
	Gelir Gidere Eşit	338	59.3
	Gelir Giderden Fazla	97	17.0
En Uzun Yaşanan Yer	Köy/Kasaba	80	14.0
	Kent Merkezi	140	24.6
	Büyükşehir	350	61.4
Daha Önce Duygusal Şiddete Maruz Kalma Durumu	Kalan	242	42.5
	Kalmayan	232	40.7
	Hatırlamayan	96	16.8
Üniversite Öncesi Psikolojik Destek Alma Durumu	Alan	59	10.4
	Almayan	511	89.6
Üniversite Sonrası Psikolojik Destek Alma Durumu	Alan	35	6.1
	Almayan	535	93.9
Kişilik Yapısını Nitelendirme Türü	İçer Dönük (İçer Kapanık)	256	44.9
	Dışer Dönük	314	55.1

Öğrencilerin Duygusal Şiddete Maruz Kalma Ölçeği ve beş alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde; öğrencilerin engellenme alt boyut puan ortalaması 17.99 ± 7.79 , tehdit edilme alt boyut puan ortalaması 6.08 ± 2.22 , aşağılanma alt boyut puan ortalaması 8.85 ± 4.07 , zarar verilme alt boyut puan ortalaması 9.43 ± 3.97 , sözel yıpratılma alt boyut puan ortalaması 5.00 ± 2.23 ve duygusal şiddete maruz kalma ölçeği toplam puan ortalaması 47.37 ± 17.57 olarak tespit edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Duygusal Şiddete Maruz Kalma Ölçeği ve Alt Boyut Puanları (n:570)

	Min-Max	Ort.	SS.	α
Engellenme	9.0-45.0	17.9947	7.79110	0.917
Tehdit Edilme	5.0-19.0	6.0842	2.22542	0.818
Aşağılanma	6.0-30.0	8.8561	4.07621	0.875
Zarar Verilme	6.0-30.0	9.4386	3.97230	0.807
Sözel Yıpratılma	3.0-15.0	5.0018	2.23842	0.759
Toplam Ölçek Puanı	29.0-136.0	47.3754	17.57193	0.952

Min: minimum; Max: maksimum; Ort: ortalama; SS: standart sapma, α : cronbach alpha

Öğrencilerin Duygusal Şiddete Maruz Kalma Ölçeği ve beş alt boyutundan aldıkları Cronbach alpha (α) incelendiğinde; öğrencilerin engellenme alt boyut Cronbach alpha değeri 0.917, tehdit edilme alt boyut Cronbach alpha değeri 0.818, aşağılanma alt boyut Cronbach alpha değeri 0.875, zarar verilme alt boyut Cronbach alpha değeri 0.807, sözel yıpratılma alt boyut Cronbach alpha değeri 0.759 ve duygusal şiddete maruz kalma ölçeği toplam Cronbach alpha değeri 0.952 bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 3. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri ile Duygusal Şiddete Maruz Kalma Ölçeği Puan Ortalamasının Karşılaştırılması (n: 570)

		Sayı (%)	$\bar{X} \pm SS$
Okul	Vakıf Üniversitesi	391 (68.6)	47.81±18.24
	Devlet Üniversitesi	179 (31.4)	46.40±16.01
	Test ve p değeri		U=33983.000 p=0.579
Cinsiyet	Kadın	385 (67.5)	47.34±16.84
	Erkek	185 (32.5)	47.44±19.06
	Test ve p değeri		U=34109.500 p=0.414
Yaş Grupları	18-19 yaş	213 (37.4)	47.15±16.94
	20-21 yaş	280 (49.1)	46.76±17.43
	22-23 yaş	46 (8.1)	48.76±17.78
	24 ve üzeri yaş	31 (5.4)	52.41±22.27
	Test ve p değeri		KW=2.779 p=0.427
Anne Eğitim Düzeyi	İlköğretim	344 (60.4)	46.46±16.03
	Lise	176 (30.9)	47.55±18.20
	Lisans	48 (8.4)	53.08±24.24
	Lisansüstü	2 (0.3)	50.50±7.78
	Test ve p değeri		KW=3.826 p=0.281
Baba Eğitim Düzeyi	İlköğretim	253 (44.4)	46.24±15.42
	Lise	213 (37.4)	47.85±18.37
	Lisans	92 (16.1)	48.41±20.85
	Lisansüstü	12 (2.1)	54.58±18.04
	Test ve p değeri		KW=3.192 p=0.363
Gelir Durumu	Gelir Giderden Az	135 (23.7)	52.42±21.02
	Gelir Gidere Eşit	338 (59.3)	45.87±15.87
	Gelir Giderden Fazla	97 (17.0)	45.55±16.80
	Test ve p değeri		KW=10.215 p=0.006
En Uzun Yaşanan Yer	Köy/Kasaba	80 (14.0)	48.31±17.36
	Kent Merkezi	140 (24.6)	47.42±18.45
	Büyükşehir	350 (61.4)	47.14±17.30
	Test ve p değeri		KW=0.390 p=0.823
Üniversite Öncesi Psikolojik Destek Alma Durumu	Alan	59 (10.4)	58.49±21.04
	Almayan	511 (89.6)	46.09±16.68
	Test ve p değeri		U=9013.000 p=0.000
Üniversite Sonrası Psikolojik Destek Alma Durumu	Alan	35 (6.1)	59.97±24.73
	Almayan	535 (93.9)	46.55±16.70
	Test ve p değeri		U=5878.000 p=0.000
Kişilik Yapısını Nitelendirme Türü	İçer Dönük (İçer Kapanık)	256 (44.9)	51.42±19.79
	Dışer Dönük	314 (55.1)	44.07±14.76
	Test ve p değeri		U=30889.000 p=0.000

$\bar{X}$: ortalama, SS: standart sapma, U: Mann Whitney U testi, KW: Kruskal Wallis H testi, $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlıdır.

Öğrencilerin gelir durumu ile toplam ölçek puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Öğrencilerin gelir durumunda farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan ileri analizde; Mann Whitney U testi sonuçlarına göre geliri giderden az olan öğrencilerin diğer öğrencilere oranla duygusal şiddete maruz kalma ölçeği puan ortalamasının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin üniversite öncesi ve sonrası psikolojik destek alma durumu ile ölçek puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (sırasıyla; $U = 9013.000$, $U = 5878.000$, $p < 0.05$). Farkın kaynağı incelendiğinde üniversite öncesi ve sonrası psikolojik destek alan öğrencilerin duygusal şiddete maruz kalma ölçeği puan ortalamasının almayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin kişilik yapısını değerlendirme durumu ile ölçek puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($U = 30889.000$, $p < 0.05$). Farkın kendini içe dönük (içe kapanık) şeklinde nitelendiren öğrencilerden kaynaklandığı ve duygusal şiddete maruz kalma ölçeği puan ortalamasının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin okul, cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeyi, en uzun yaşadıkları yer ve yaş grupları ile duygusal şiddete maruz kalma ölçeği puan ortalaması karşılaştırılmış ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p > 0.05$). (Tablo 3).

TARTIŞMA

Bu bölümde üniversite öğrencilerinin duygusal şiddete maruz kalma düzeyini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla elde edilen bulgular yapılan diğer araştırmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Ülkemiz kültürel yapısında bir disiplin yöntemi olarak kabul gören fiziksel ve duygusal ceza yöntemleri, gençlerin fiziksel ve ruhsal durumunu tehdit eden önemli bir toplum sağlığı sorunudur. Ülkemizde duygusal şiddete maruz kalmada sonuçları bu araştırmaya benzer Karatay ve ark.(2018), tarafından bir devlet üniversitesinde ve öğrenci yurdunda öğrenim gören öğrenciler ile yapılan bir araştırmada öğrencilerin %42.5'inin duygusal ilişkisinde duygusal şiddete maruz kaldığı saptanmıştır. Durmuş (2020), tarafından 385 üniversite öğrencisi ile yapılan araştırmada öğrencilerin %44.9'u duygusal şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir. Şimşek'in (2019), 547 üniversite öğrencisi ile yaptığı araştırmada öğrencilerin %39.9'unun duygusal şiddete maruz kaldığı belirtilmiştir. Fu et al.(2018), yaptığı meta-analizde üniversite öğrencilerinin %36.7'sinde duygusal istismar ve %60'ında duygusal ihmal görülmüştür. Bu araştırmada ise öğrencilerin %42.5'inin duygusal şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Sonuçları itibarıyla bu araştırmadan farklı olarak Windle et al., (2018), yaptığı çalışmada Amerika'da üniversite öğrencilerinde çocuklukta fiziksel şiddet %10.2, duygusal şiddet %18.7, cinsel şiddet %7.7 oranında görülmüştür. Sağlık Yüksekokulu'nda 486 öğrenci ile yapılan bir araştırmada öğrencilerin %13.8'inin aile içi duygusal şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (Kul Uçtu & Karahan 2016). Yurt içinde üniversite öğrencileriyle yapılan diğer bir araştırmada ise %12.5'inin flört şiddetinde en sık duygusal şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir (Akış ve ark, 2019). Karabulutlu'nun (2015), 110 hemşirelik bölümü öğrencisi ile yaptığı bir araştırmada öğrencilerin %24.5'inin duygusal şiddete uğradığı tespit edilmiştir. Bu farklılığın ülkemiz kültür yapısında kontrol altında tutma, sevgiyi göstermeme ve sorgulama gibi kalıplaşmış normlardan ve söz dinlememe, açık giyinme gibi tutumların şiddeti hak ettiren nedenler olarak görülmesinden kaynaklı duygusal şiddet olarak algılanmamasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Literatürde bu araştırma ile benzer şekilde 3 üniversitede öğrenim gören 505 öğrenci ile yapılan bir araştırmada vakıf üniversitesi ve devlet üniversitesi olma durumu ile çocukluk döneminde duygusal istismara uğrama durumu arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Dede, 2019). Bu araştırmada ise, öğrencilerin yaş, cinsiyet, en uzun yaşadığı yer, üniversite tipine göre duygusal şiddete maruz kalma durumu arasında istatistiksel açıdan

anlamalı bir fark olmadığı saptanmıştır. Bu araştırmadan farklı olarak, hemşirelik bölümünde öğrenim gören 353 üniversite öğrencisi ile yapılan bir araştırmada en uzun yaşanan yer köy olan öğrencilerin daha fazla duygusal şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir (Yazgan, 2019). Rusya’da 17-18 yaşlarında 100 psikoloji öğrencisi ile yapılan bir araştırmada kız öğrencilerin %31.2’si duygusal şiddet deneyimi yaşadığını belirtirken erkek öğrenciler duygusal şiddet deneyimi yaşamadığını belirtmiştir (Veniaminovna Suvorova et al., 2017). 4 üniversitede 1021 öğrenci ile yapılan bir araştırmada 18-21 yaş grubunda bulunan öğrencilerin diğer yaş grubunda bulunan öğrencilere oranla daha fazla duygusal şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (Sarıhan, 2019). Bu farklılığın toplumsal cinsiyet kavramı, kalıplaşmış ve belirli yaşlarda yargıya dönüşen toplum baskısı, kalıplaşmış yargıların aynı bölgede yerleşim yerleri arasında da değişkenlik göstermesinin bireyler üzerindeki olumsuz etkilerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Ekonomik gelirin duygusal şiddete maruz kalmada etkili olduğunu bildiren bu araştırmaya benzer araştırmalar mevcuttur. 300 eğitim fakültesi öğrencisi ile yapılan bir araştırmada orta düzeyde geliri olan öğrencilerin geliri iyi ve çok iyi düzeyde olan öğrencilere göre duygusal istismar düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Kazazoğlu, 2019). Yapılan bir başka araştırmada düşük sosyo-ekonomik geliri olan öğrencilerde algılanan duygusal istismarın geliri orta ve yüksek düzeyde olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Solmaz, 2019). Vakıf üniversitesinde öğrenim gören 300 öğrenci ile yapılan bir araştırmada gelir durumu düşük ve orta düzeyde olan öğrencilerin gelir düzeyi yüksek öğrencilere göre daha fazla duygusal istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir (Karaniş, 2016). Bu araştırmada gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin daha fazla duygusal şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu bulgu toplumun düşük aile gelirinden kaynaklanan düşük yaşam standartları ile ilişkili olabilecek sosyal duyarsızlığı göstermektedir. Bu araştırmadan farklı olarak ailenin ekonomik sıkıntılarının duygusal şiddete maruz kalma üzerinde etkisi olmadığını bildiren araştırmalar da bulunmaktadır. Açıkgöz ve ark.(2018), tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada aile geliri ile duygusal şiddete maruz kalma arasında bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Bu farklılığın nedeni olarak ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin sözlü ve davranış olarak uğradıkları duygusal istismarı normalleştirmesinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Duygusal şiddete maruz kalmada etkilenme düzeyi birçok faktöre göre değişiklik göstermekle birlikte maruz kalanın kişilik özelliklerine göre de fark göstermekte ve bu nedenle önem arz etmektedir. İki üniversitede yapılan bir araştırmada duygusal istismar düzeyi arttıkça dissosiyatif yaşantıların arttığı, sosyal hayatını kötü olarak değerlendirmenin arttığı, suçluluğun azaldığı ve utanç arasında anlamlı ilişki olmadığı belirlenmiştir (Yıldırım, 2016). Çocuklar ile yapılan bir araştırmada içe dönük kişilik özelliklerine sahip olan çocukların daha fazla istismara uğradıkları ve istismar türlerinden en fazla cinsel istismar olmakla birlikte duygusal istismarın 2. sırada yer aldığı saptanmıştır (Aydın Avcı ve ark, 2014). Yapılan araştırmalarda sonuçları itibariyle bu araştırmaya benzer sonuçlar bulunmuştur. Bu araştırmada ise, kişilik yapısını içe dönük (içe kapanık) olarak nitelendiren öğrencilerin daha fazla duygusal şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu bulgu davranış ve kişilik özelliklerinin duygusal şiddete maruz kalmada bir yordayıcı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca duygusal şiddete maruz kalma durumunun bireylerin kişilik özellikleri üzerinde de çeşitli değişiklikler meydana getirdiğini göstermektedir.

Duygusal şiddetin fizyolojik etkilerinin yanı sıra mağdur olan bireyler psikolojik olarak olumsuz sonuçlarıyla da karşılaşmaktadır. 2 devlet üniversitesinde yapılan bir başka araştırmada sosyal desteğin azaltılmasının zorbalığı arttıracığı saptanmıştır (Elçi, 2019). Tıp Fakültesi son sınıfta öğrenim gören öğrenciler ile yapılan bir başka araştırmada algılanan

duygusal istismar düzeyi arttıkça psikosomatik belirtiler, kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme, psişik izolasyon ve depresif duygulanımın arttığı tespit edilmiştir (Ertuğ, 2018). Üniversitede öğrenim gören 589 lisans öğrencisiyle yapılan bir araştırmada psikolojik destek almayan öğrencilerin çocukluk çağında duygusal istismar düzeyi daha düşük olarak belirlenmiştir (Ballı, 2019). Bu araştırmada üniversite öncesi ve sonrası psikolojik destek alanların daha fazla duygusal şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Sonucu itibariyle literatürdeki araştırmalarla örtüşmektedir. Psikolojik destek alan öğrencilerin daha savunmasız ve duygusal şiddet konusunda bilgi ve farkındalık düzeylerinin daha fazla olduğu düşünülmektedir. Bu noktada üniversite öğrencilerine psikolojik destek verilmesinin önemli olduğu görülmektedir. Halk sağlığı hemşirelerine okullarda rehberlik ve danışmanlık sağlaması noktasında önemli görevler düşmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma yalnızca bir vakıf ve devlet üniversitesinin sağlık alanında öğrenim gören öğrencilerini kapsadığı için tüm öğrencilere genellenemez. Ayrıca araştırmanın yapıldığı tarihlerde okulda bulunan gönüllü öğrencilerden veri toplanması araştırmanın kısıtlılığını oluşturmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma, üniversite öğrencilerinin duygusal şiddete maruz kalma düzeyinin, üniversite öncesi ve sonrası psikolojik destek alma durumu, kişilik yapısını nitelendirme şekli ve gelir durumu ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar öğrencilere ait sosyal desteklerin arttırılması, koruyucu ruh sağlığı aktivitelerinin arttırılması ve öğrencilerin şiddete maruz kalmaları halinde öğrenim gördükleri birimlerden gerekli hizmetleri alabilecekleri merkezlerin bulunması gerekmektedir. Öğrencilerin fiziksel sağlığı kadar zihinsel sağlığına da önem verilmeli, duygusal şiddete maruz kalmada riskler tespit edilerek öğrencilerde kalıcı hasar bırakması önlenmelidir. Gençlerde duygusal şiddete maruz kalma sonucunda ortaya çıkan intihar, teşebbüs gibi kötü sonuçlar meydana gelmeden önce tespitler yapıp gerekli önlemler alınarak destek sağlanmalıdır. Halk sağlığı hemşiresi tarafından okul sağlığı ve ruh sağlığı görevlerinden yola çıkılarak okulda yapılan ruh sağlığı taramaları sonucunda öğrenci ve ailelerine gerekli bilgilendirmeler yapma, baş etme yöntemleri hakkında destek olma ve danışmanlık yapma gibi önemli sorumluluklar düşmektedir. Ayrıca öğrencilerin ruh sağlığının korunması ve sürdürülmesi amacıyla okullarda destekleyici programlar oluşturulabilir ve yaşamın her aşamasında farkında olarak veya olmayarak ortaya çıkan duygusal şiddet konusunda toplumda farkındalık oluşturularak derinlemesine araştırma yapılmalıdır. Duygusal şiddetin oluşmasına neden olabilecek başta ekonomik nedenler olmak üzere tüm unsurların ülke boyutunda gözden geçirilmesi sağlanmalı, gerekli desteklerin sağlanması hususunda politik düzenlemeler yapılmalıdır. Duygusal şiddet ile ilgili kamu spotu ve bireysel eğitimlerle aile, çevre, okul, iş, vb. yerlerde toplumsal farkındalık oluşturulabilir. Araştırmanın daha geniş kitlelere ve farklı bölüm öğrencilerine uygulanıp sonuçlarının değerlendirilmesi önerilir.

Yazar Katkıları

Fikir; BE Tasarım; BE, SD, Kaynaklar ve Malzemeler; BE, SD, Verilerin toplanması ve analizi; BE, SD, Literatür Tarama; BE, SD, Yazıyı Yazan; BE, SD, Eleştirel İnceleme; BE, SD

Teşekkür

Çalışmamızı oluşturduğumuz literatüre katkıda bulunanlara, Kırıkkale Üniversitesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Sevil ALBAYRAK'a, Başkent Üniversitesi ve Gümüşhane Üniversitesi Şiran Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerine teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, B., Açıkgöz, B., Karakoyun, A.R., Yüksel, N.A., Fatih, A.K.C.A., Akca, A.S.D. & Ayoğlu, F.N. (2018). Tıp fakültesi 5. ve 6. sınıf öğrencilerinde flört şiddetinin değerlendirilmesi. *Konuralp Tıp Dergisi*, 10(2), 168-174. <https://doi.org/10.18521/ktd.285138>
- Akdemir, A., Aslan, M. & Bilkay, S. (2018). Sosyal etkileşimin okul başarısı üzerindeki etkisi meslek yüksekokullarında bir çalışma. *Uluslararası Sosyal ve Doğa Bilimlerinde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 48-53.
- Akış, N., Haşıl Korkmaz, N., Eylül Taneri, P., Özkaya, G., & Güney, E. (2019). Üniversite öğrencilerinde flört şiddeti sıklığı ve etkileyen etmenler. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 4(3), 294-300. <https://doi.org/10.35232/estudamhsd.550913>.
- Alan Dikmen, H., Özaydın, T., & Dereli Yılmaz, S. (2018). Üniversitedeki kadın öğrencilerde yaşanan flört şiddeti ile anksiyete ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 170-176. <https://doi.org/10.31067/0.2018.9>.
- Aydın Avcı, I., Oz, O., Yılmaz Güven, D., Çelik Eren, D. (2014). University students' problem-solving behaviors and exposure to dating abuse in their romantic relationship. *Progress in Health Sciences*, 4(2), 123-130.
- Ballı, A. (2019). *Bir grup üniversite öğrencisinin çocukluk çağı travmaları ve fedakârlık doyumlarının arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Dede, A.G. (2019). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ile bilişsel duygu düzenleme becerileri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Durmuş, N. (2020). *Üniversite öğrencilerinde duygusal şiddet mağduriyet düzeylerinin, kendine zarar verme davranışı ve intihar olasılığına etkisi*. Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Elçi, P. (2019). *Çocukluk çağı örseleme yaşantılarının kişilik tiplerinin gelişimi üzerindeki etkisi*. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara
- Ertuğ, H.İ. (2018). *Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar ve ruminasyon ilişkisi*. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Samsun
- Eskici, M., & Saatcioglu Tinkir, N. (2019). Exposure to emotional violence: Relationship between university students according to their demographic characteristics. *Pedagogical Research*, 4(1), em0026. <https://doi.org/10.29333/pr/5731>.
- Fu, H., Feng, T., Qin, J., Wang, T., Wu, X., Cai, Y. Lina, L., & Yang, T. (2018). Reported prevalence of childhood maltreatment among Chinese college students: A systematic review and meta-analysis. *PloS One*, 13(10), e0205808.
- Karabulutlu, Ö. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin şiddet konusundaki görüş ve deneyimleri. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 2(1), 26-36.
- Karanis, A. (2016). *Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar düzeyleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Karatay, M., Karatay, G., Gürarlan Baş, N., & Baş, K. (2018). Üniversite öğrencilerinin flört şiddetine ilişkin tutum ve davranışları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 27(1), 62-71.

- Kul Uçtu, A., & Karahan, N. (2016). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2882-2905.
- Kazazoğlu, A. (2019). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ile psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkiye aleksitimik özelliklerinin etkisinin incelenmesi*. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara
- Magrin, J. V., Franco, A., Makeeva, I., Paranhos, L. R. & Rigo, L. (2019). Emotional, physical and sexual violence against female students undergoing medical, dental and psychology courses in South Brazil. *European Journal of Dental Education*, 23(4), 455-460.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Resmi Gazete. 2011. Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. 27910. 19 Nisan 2011.
- Sarıhan, B. (2019). *Üniversite öğrencilerinde flört şiddetinin yordayıcıları olarak çocukluk çağı travma yaşantıları ve toplumsal cinsiyetçilik özellikleri*. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara
- Solmaz, H. (2019). *Üniversite öğrencilerinde kişiler arası bağımlılık düzeyleri ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Konya
- Spadine, M., Patterson, M. S., Brown, S., Nelson, J., Lanning, B. & Johnson, D. M. (2020). Predicting emotional abuse among a sample of college students. *Journal of American College Health*, 1-9.
- Şimşek, A. (2019). *Dokuz Eylül Üniversitesi Tinaztepe Yerleşkesinde öğrenim gören öğrencilerde şiddetin depresyon belirti sıklığına etkisi*. Halk Sağlığı Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi. İzmir
- Tang, X., Daniel Collier, A., & Witt, A. (2018). Qualitative study on Chinese students' perception of U.S. university life. *Journal of International Students*, 8(1), 151-178. doi: 10.5281/zenodo.1134279.
- Veniaminovna Suvorova, O., Valentinovna Ivanova, N., Viktorovna Minaeva, E., Borisovna Mamonova, Y., Nikolaevna Sorokoumova, S. & Vladimirovich Gutko, A. (2017). Experience of emotional and physical violence and psychological boundaries of personality of psychology students. *Espacios*, 38(56), 34.
- Vidourek, R. A. (2017). Emotional abuse: Correlates to abuse among college students. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 26(7), 792-803.
- Yazgan, L. (2019). *Trakya Üniversitesi tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinde algılanan duygusal istismar düzeyi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Aile Hekimliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Edirne
- Yıldırım, S. (2016). *Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve toplumsal cinsiyet tutumlarının flört şiddetine yönelik tutumlarına etkisi*. Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara
- Yıldız, E., & Sağlam, M. (2017). Türkiye'de yapılan lisansüstü çalışmalarda şiddet konusunun ele alınışı. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 8(19), 72-84.
- Windle, M., Haardörfer, R., Getachew, B., Shah, J., Payne, J., Pillai, D., & Berg C.J. (2018). A multivariate analysis of adverse childhood experiences and health behaviors and outcomes among college students. *Journal of American College Health*, 66(4):246-51.
- World Health Organization (2002). *World Report on Violence and Health*, Geneva, , 9-10.